

Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels

Als tweede deel in de serie Ecologische Atlassen van Schuyt & Co. is bovenstaand monumentaal boek verschenen.

Voor dit boek is primair gekozen voor een bewerking van het materiaal dat sinds het begin van de jaren tachtig door leden van de Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland (WRNON), voorheen Werkgroep Roofvogels Noord-Nederland, is verzameld. Dit wordt illustratief geacht voor de rest van Nederland.

Het boek behandelt de in Nederland broedende stootvogelsoorten, twaalf in totaal. De tekst is grotendeels gebaseerd op oorspronkelijk veldwerk in Nederland.

Landelijke verzamelde gegevens zijn gebruikt om de verspreiding, aantalsontwikkeling, vervolging, dispersie, trek (waaronder ringgegevens) en levensverwachting te beschrijven.

Het boek is voornamelijk ontstaan uit het werk van vele vrijwilligers en enkele beroepskrachten in Noord-Nederland. Het project omspande Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en de Achterhoek en vergde in de jaren 1984-1991 enkele honderdduizenden manuren. Voor het landelijk beeld is gebruik gemaakt van het veldwerk over een periode van soms meer dan dertig jaar. Het werk van Luuk en Niko Tinbergen omstreeks de jaren dertig is voor de auteur een sterke inspiratiebron geweest. Het blijkt dat auteur Bijlsma niet alleen vaak en lang in het veld kan doorbrengen, maar zijn tijd ook weet te gebruiken achter zijn bureau. Het boek dat weliswaar met medewerking van vele medewerkers tot stand is gekomen, moet wel een bijzondere krachtsinspanning voor de auteur zijn geweest.

Een voorwoord van Koos van Zomeren vertelt de gebruiker van het boek waarom het voor de auteur niets is geworden met het woord stootvogel. Grappig, maar weinig steekhoudend.

De eerste hoofdstukken behandelen onder meer het landschap, de weersomstandigheden en het voedselaanbod. Daarna worden de twaalf broedvogelsoorten uitgebreid behandeld waarbij afzonderlijk hoofdstukjes worden besteed aan verspreiding en dichtheid, habitat en terreingebruik, voedsel, broedbiologie (paarsamenstelling, polygamie, nest, broedseizoen, legsel, broedsel, aantal uitgevlogen jongen, broedsucces) en dispersie, trek en overleving. Een strak gehouden indeling en daardoor een evenwichtig verdeelde tekst. Na de behandeling van de twaalf soorten, die het grootste gedeelte van het boek beslaat, volgt een zeer uitgebreid hoofdstuk over de vervolging, alhoewel alle stootvogels bij de wet zijn beschermd. Alle soorten zijn slachtoffer van vervolging, in het bijzonder de Rode Wouw, Buizerd en Havik. Als aaseter zijn Rode Wouw en Buizerd zeer gevoelig voor met opzet uitgelegd vergiftigd aas. Ook de Bruine Kiekendief heeft veel onder vervolging te lijden.

Het laatste hoofdstuk behandelt een vergelijking

tussen de soorten. Bovendien worden vijftien bladzijden gebruikt voor een Engelstalige samenvatting van de inhoud van het boek. Voor de lezer is het prettig dat elk hoofdstuk ook met een samenvatting begint dat tevens kan worden gezien als een inleiding van het bewuste hoofdstuk.

In het boek is een methode van inventariseren ontwikkeld, waarmee stootvogelvervolging in de algemene zin kan worden aangetoond: de methode Bijlsma.

Van de illustraties is veel werk gemaakt: veel goed geselecteerde kleurenfoto's (nestfoto's zijn voor zo'n boek eigenlijk onvermijdelijk), vele kaartjes, grafieken en tabellen.

Het boek mag een nieuwe mijlpaal in de originele Nederlandse ornithologische literatuur worden genoemd.

Rob. G. Bijlsma: Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. 350 bladzijden, 170 kleurenfoto's, 6 zwart-witfoto's, 60 kaartjes, 103 tabellen, 100 figuren, 29 bijlagen (1993). Met medewerking van Anne-Marie Blomert, Willem van Manen & Maria Quist. ISBN 90 6097 348 8. Uitg. Schuyt & Co Uitgevers en Importeurs bv., postbus 563, 2003 RN Haarlem, 023 - 325 440. Prijs f. 98,50, Bfr. 1970.

Ecologische inpasbaarheid van het omgaan met stoffen

Het Project Ecologische Inpasbaarheid van het omgaan met Stoffen (PEIS) van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) is met een eindrapportage geëindigd. Het project is gestart in 1989 en heeft geleid naar concrete resultaten in het nationale en internationale overheidsbeleid. Er worden onder meer ecologische dossiers aangelegd en exotoxicologische risicoprofielen opgesteld. Aan het project hebben tientallen mensen gewerkt. Voor geïnteresseerden in ecotoxicologie een boeiend rapport.

Pierre Maréchal.

G. Hekstra: Ecologische Inpasbaarheid van het omgaan met Stoffen. Beoordelingsystemen voor stoffen in ecosystemen - het ecologisch geweten achter de normstelling -. Eindrapportage PEIS - oktober 1993. 119 bladzijden, geïllustreerd met figuren en tabellen. Het rapport is te verkrijgen bij het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Directie Stoffen, Veiligheid en Straling, afdeling Normstelling, postbus 30945-655, 2500 GX Den Haag, 070 - 3 394 019 (PEIS).

Themanummer over de Slechtvalk

Het Duitse tijdschrift 'Vogel und Umwelt' ((7): 4, 1993) is geheel gewijd aan de Slechtvalk. Het bevat de verslaglegging van de voordrachten tijdens het symposium 'Wanderfalken-Tagung 11. Oktober 1992 in Eschwege'. In een negental goed gedocumenteerde artikelen komt duidelijk de huidige stand van kennis omtrent deze stootvogel en de toegepaste reïntroductie technieken naar voren. Een interessant artikel van W. Kirmse gaat over traditievorming bij Slechtvalken bij de nestplaatskeuze in bomen of op rotsen. Veel ornithologen gaan er nog steeds vanuit dat de

Slechtvalk zowel haar nestplaats in bomen of op rotsen kan kiezen. Dat blijkt maar gedeeltelijk zo te zijn. In de teksten staan bovendien kritische opmerkingen over reïntroducties van andere soorten (bijvoorbeeld Ooievaar en Korhoen). Het speciale nummer is bovendien voorzien van een aantal bijzondere foto's in kleur.

Pierre Maréchal.

Vogel und Umwelt. Zeitschrift für Vogelkunde und Naturschutz in Hessen. Band 7, Heft 4: 177-260, mei 1993. Voorzien van tabellen, grafieken, kaarten, foto's en uitgebreide literatuuropgaven. Nadere informatie: K. Fiedler, Kantstrasse 7, D-63067 Offenbach am Main, Duitsland.

Development: Fictions and Facts

Bij de Stichting Mondiaal Alternatief is als Ecoscript 35 een interessante publikatie van Edward Goldsmith uitgekomen. Het betreft een eerder gepubliceerde tekst in het Vakblad voor Biologen, die niets van zijn betekenis heeft ingeboet. Het verlaten van het land door de boeren in veel ontwikkelingslanden is een enorm probleem. Niet alleen in economisch opzicht: ook natuurbeschermers zouden zich de problematiek kunnen aantrekken. De tekst is indringend en legt de vinger op de wonde van al hetgeen onder de noemer ontwikkelingshulp misgaat. Goldsmith is bekend als redacteur van *The Ecologist*.

Edward Goldsmith: *Development: Fictions and Facts*. 28 bladzijden. Ecoscript 35. Stichting Mondiaal Alternatief, postbus 26 047, 1002 GA Amsterdam. Prijs f 9,00 exclusief verzendkosten.

Broedvogelatlas Zuidoost-Polen

In 1992 is een broedvogelatlas van Zuidoost-Polen over de periode 1985-1991 uitgebracht. Hiermee is een 'witte vlek' van de verspreiding van veel soorten ingevuld.

Het boek telt 522 bladzijden en is geheel tweetalig (Pools en Engels) en is gevat in een slappe kaft. Het onderzoeksgebied beslaat 60.000 km². Dit is circa twee maal de oppervlakte van Nederland. De resultaten zijn kwalitatief en weergegeven in blokken van 9 x 12 km.

De atlas begint met 28 bladzijden inleidende hoofdstukken, waarin het gebied en het onderzoek worden beschreven. Er wordt vermeld dat 395 personen hebben meegewerkt en dat in het totaal meer dan 120.000 waarnemingen zijn verwerkt.

Het grootste deel van het boek wordt in beslag genomen door de soortbeschrijvingen. In totaal zijn 213 soorten besproken. De bespreking per soort is systematisch opgezet. Per soort ongeveer één bladzijde tekst, opgevulld met een plaatje en één bladzijde met een verspreidingskaartje. Het aantal en het percentage blokken wordt vermeld waar de soort: zeker, waarschijnlijk en mogelijk broedend is vastgesteld. Dit wordt gevolgd met tekst waar de volgende onderwerpen aan de orde komen: status, habitat, verspreiding, dichtheid en een aantalschatting. Van de 213 vogelsoorten die worden besproken, zijn een aantal vermeldenswaard.

Ten eerste zijn dit soorten die een oostelijke verspreiding hebben: Roodhalsfuut, Geoorde Fuut, Zwarte Ooievaar, Witoozeend, Bastaardarend, Witvleugelstern, Oeraluil, Grijskopspecht, Drie-

teenspecht, Syrische Bonte Specht, Krekeltzanger, Sperwergrasmus, Kleine en Withalsvliegenvanger.

Andere interessante soorten komen voor in de Karpaten, zoals Steenarend, Morinelplevier, Hazelhoen, Waterpieper, Rode Rotslijster, Bepijlster en Rotskruiper.

Bovendien komen in Polen een aantal soorten voor die meestal vroeger ook in Nederland hebben gebroed: Zwarte Ooievaar, Schreeuwarend, Zeearend, Witgatje, Kraanvogel, Hop, Oehoe en Sperwergrasmus.

Tot slot een aantal soorten die in Nederland recentelijk zijn achteruitgegaan. Soorten waarvan wij alleen nog uit de literatuur weten dat ze vroeger voorkwamen in het agrarische gebied: Ooievaar, Kwartelkoning, Zwarte Stern, Paapje, Tappuit, Grauwe Klauwier, Klapkester, Geelgors, Ortolaan en Grauwe Gors.

Kazimiers Walasz & Pawel Mielczarek (red.): *Atlas ptaków legowych Malopolski 1985-1991*. (The atlas of breeding birds in Malopolska 1985-1991 (south-eastern Poland). 522 bladzijden, 213 verspreidingskaarten, pentekeningen, 2 bijlagen, 3 overlays (1992). Monografia Ptków Malopolski. Uitg. Biologica Silesiae, ul. Partyzantów 19/3, 51-672 Wrocław, Polen, postadres skr. poczt. 2444, Wrocław 48, Polen, tel. & fax 048 - 0 - 71 218 995. PL ISBN 83-900021-2-4. Prijs f 25,-. Het boek kan worden besteld door overmaking van f 32,50 (inclusief f 7,50 verzendkosten) op postgirorekening 5 663 572 ten name van Fokko Erhart, Rosendaalsestraat 160-10, 6824 CN Arnhem, 085-436 030.

Broedprestaties van Zwarte Stern in 1992

In dit uitvoerig rapport van het IBN-DLO beschrijft onderzoeker A.J. Beintema de eerste resultaten van een onderzoek naar de factoren die het voorkomen van de Zwarte Stern in Nederland bepalen.

Het heeft heel wat opgeleverd, ondanks dat er beperkt gebruik is gemaakt van de uitvoerige literatuur over deze stern. Opvallend is het feit dat aan de jongen zoveel vis wordt gevoerd inplaats van insecten. De discussie over de kunstmatig aangelegde nestvlotjes is erg interessant. Aanbevelingswaardig voor beheerders van laagveenmoerasgebieden en vogelwerkgroepen die wat voor de Zwarte Stern willen doen.

Pierre Maréchal.

A.J. Beintema, *Broedprestaties van de Zwarte Stern in 1992*. IBN-rapport 0.26. Geïllustreerd met figuren en tabellen, 43 bladzijden, 6 bijlagen (1993). Prijs f 15,-. Te bestellen bij IBL-DLO, postbus 23, 6700 AA Wageningen, 08370 - 95 111, onder vermelding van IBN-rapport 0.26. Gironummer 948 540.

The Impact of Biotechnology on the Food Chain

Als Ecoscript 41 is bij de Stichting Mondiaal Alternatief het rapport *The Impact of Biotechnology on the Food Chain* uitgebracht. De auteur is dr. G. Ruivenkamp van het Centre of Agriculture and Biotechnology Western Farming and Horticultural Organisation te Haarlem. Ruivenkamp komt onder meer tot de conclusie dat de biotechnologie de huidige organisatiestructuur van de agro-industriële productie zal veranderen. Volgens

hem wordt de landbouwproductie in toenemen-
de mate gescheiden van het natuurlijke milieu.
Dat zal bovendien gevolgen hebben voor ontwik-
kelingslanden.

Guide Ruivenkamp: The Impact of Biotechnology on the
Food Chain. Ecoscript 41, 44 bladzijden en uitvoerige li-
teratuuroppgave. Stichting Mondiaal Alternatief, postbus
26 047, 1002 GA Amsterdam. Prijs f 10,- exclusief ver-
zendkosten.

European Bird Names

Dit boek bevat alle vogelnamen die in het West-
palearctisch gebied voorkomen. De naam van
elk in dit gebied waargenomen vogelsoort wordt
in vijftien (inclusief de Latijnse naam) waargege-
ven. Het boek is in de eerste plaats samen-
gesteld voor de reizende vogelaars, maar is ook
gemakkelijk om te communiceren met collega-
vogelaars uit andere landen. De vogelnamen
worden vermeld in het Duits, Deens, Spaans,
Frans, Engels, Hongaars, Italiaans, IJslands,
Noors, Nederlands, Portugees, Pools, Zweeds
en Fins. Voor elk van de vijftien talen is een in-
houd samengesteld dat het opzoeken sterk ve-
eenvoudigt.

De Nederlandse namen hebben vergeleken met
de officiële Nederlandse naamlijst geen extreme
veranderingen ondergaan. Het verkleinwoord
wordt overal nog gebruikt, maar bijvoorbeeld
Tortel (voor Tortelduif), Kanoet, Eider, Steppe- en
Slangarend en Vliegenvanger (voor Grauwe
Vliegenvanger) wijken af. Iedereen zal begrijpen
wat met 'Grauwe Kaluwier' en 'Geelkeelrots-
muts' wordt bedoeld. Jammer dat bij de vogelna-
men met beginletters V en W in de Nederlands-
talige index wat is misgegaan en van de alfabeti-
sche volgorde per abuis is afgeweken.

Maar bij dit uiterst bruikbare boek mag dit totaal
geen belemmering zijn.

Roland Sandberg: European Bird Names in fifteen lan-
guages. 212 bladzijden (1992). Anser Supplement 28.
Uitg. Skånes Ornitologiska Förening (SkOF), Ecology
Building, S-22362 Lund, Zweden. ISBN 91-86572-15-6.
Prijs SwKr. 95.

Pflanzenschutzmittel und Vogelgefährdung

In de reeks Mitteilungen aus der Biologischen
Bundesanstalt für Land- und Forstwirtschaft Ber-
lin-Dahlem zijn de resultaten gebundeld van een
bijeenkomst inzake herbiciden en bedreigingen
voor de vogelstand.

De mededeling bevat achttien bijdragen van ver-
schillende deskundigen. Belangrijk is dat men
algemeen inschat dat de moderne bestrijdings-
middelen veel minder gevaarlijk zijn voor de vo-
gels. Anderzijds blijft de diversiteit van de vo-
gelstand in agrarisch gebied afnemen. Hiervoor
is een complex van factoren verantwoordelijk,
waarvan de meeste niet of nauwelijks zijn onder-
zocht of bekend zijn. Opvallende uitschieters zijn
de bijdragen van Ellenberg (de invloed van ver-
mesting door luchtverontreiniging op het verdwij-
nen van de biologische soortenrijkdom, van Rie-
del & Riedel die vaststelden dat in hun onder-
zoek jonge Ringmussen niet echt te lijden had-
den onder de gevolgen van de toepassing van
een bestrijdingsmiddel (0,0-Dimethyl-S-(2-oxo-

3-aza-butylo)-dithiofosfaat). Professor Hans Oelke
behandelt de mogelijkheden en de grenzen van
vogelmonitoring in cultuurland gebracht. Dege-
nen die zijn geïnteresseerd in de relatie tussen
de toepassing van stoffen en de effecten op vo-
gelpopulaties, kunnen in deze mededeling heel
wat (soms tegenstrijdige) informatie opdoen.

Pierre Maréchal

H. Gemmeke & H. Ellenberg (red.): Pflanzenschutzmit-
tel und Vogelgefährdung. Vorträge eines ornithologi-
schen Rundgesprächs am 8. und 9. April 1991 in Mün-
ster/Westfalen. Mitteilungen aus der Biologischen Bun-
desanstalt für Land- und Forstwirtschaft Berlin-Dahlem.
Heft 280. 198 bladzijden geïllustreerd met tabellen en fi-
guren, literatuuroppgaven en adressenlijst van de au-
teurs (1992). Paul Parey Scientific Publishers, Seel-
buschring 9-17, D-1000 Berlin 42. Prijs DM 18,-.

Jaarverslag Vogels Ecologie & Ontwikkeling nummer 18

Pasgeleden is het Jaarverslag 1992 verschenen
waarin het werk van de Stichting Mondiaal Alter-
natief zeer duidelijk tot uiting komt. Hierin wordt
ook vermeld dat de voorzitter, de heer Th. J.
Henrar, een goede opvolgster heeft gevonden in
ir. Fransje de Waard.

In dit verslag schrijven verscheidene medewer-
kers van de stichting over hun werk in dat jaar.
Hierbij komen een aantal projecten aan de orde
zoals Project Ecologische en Economische Bete-
kenis van Vogels, FC/MC Project, Agribusiness
& Ecology Project, Chemical Time Bombs Pro-
ject en The Camelsnose Project.

Ook vinden wij in dit jaarverslag een identiteits-
beschrijving van de Stichting Mondiaal Alterna-
tief en een lijst van publikaties zijn uitgegeven
door de stichting en hoe deze zijn te bestellen.
Andere projecten zijn onder meer Agrecol-bio-
technologie Project en het Agrecol-Agro-forestry
Project.

Nadere inlichtingen bij het secretariaat van de Stichting
Mondiaal Alternatief, postbus 151, 2130 AD Hoofddorp,
02503 - 32 305, fax 02503 - 41 359.

Landenreeks - Suriname en Vietnam

De Landenreeks is het resultaat van samenwer-
king tussen het Koninklijk Instituut voor de Tropen
(KIT), Novib en het Belgisch Nationaal Cen-
trum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS).
Per jaargang worden zeven ontwikkelingslanden
behandeld, met het accent op achtergrondinfor-
matie en analyses van recente ontwikkelingen.
Pasgeleden zijn deeltjes over Suriname en Viet-
nam verschenen en zijn er nu in totaal 39 deelt-
jes verschenen.

Het deeltje over Suriname is geschreven door
twee auteurs die daar jarenlang hebben ge-
woond. Zij legden hun ervaringen neer in een
boeiende beschrijving van de sociale en politie-
ke positie van de bevolkingsgroepen, van het
'gehossel' in het dagelijkse, economische leven
en van de situatie in het binnenland.

De auteur van het deeltje over Vietnam verrichtte
als één der eerste buitenlanders in 1992 antropo-
logisch onderzoek in een Noordvietnamees
dorp. Hij was getuige van een nieuwe sociaal-
economische dynamiek. Nu het land langzaam
wordt geopend voor de buitenwereld, blijkt de

belangstelling voor Vietnam nog steeds erg groot. Jarenlang was het een begrip in het Westen.

Elk jaar zwermen er meer vogelliefhebbers uit over de gehele wereld. Deze Landenreeks verschaft hen daarbij de nodige informatie die zij elders tevergeefs zullen zoeken.

Wim Noordegraaf & Marie-Annet van Grunsven: Suriname. 74 bladzijden, 12 zwartwitfoto's, 11 kleurenfoto's, 1 tabel, 3 kaartjes, 1 uitvouwbare kaart (1993). ISBN 90-6832-312-1.

John Kleinen: Vietnam. 74 bladzijden, 13 zwartwitfoto's, 11 kleurenfoto's, 1 tabel, 6 kaartjes, 1 uitvouwbare kaart (1993). ISBN 90-6832-329-6.

De boekjes zijn los verkrijgbaar à f 14,90 of Bfr. 295 per stuk. Ook verkrijgbaar bij de KIT-Uitgeverij, Mauritskade 63, 1092 AD Amsterdam, 020 - 5 688 711.

Men kan zich abonneren per jaargang (zeven titels) voor f 105,- per jaar (inclusief verzendkosten). Abonnees in België betalen Bfr. 251 per deel.

Weer en natuur van dag tot dag

De auteur van dit boek heeft een link gelegd tussen de meteorologie en de biologie. Centraal staan de dagelijkse veranderingen van het weer in Nederland en hoe de natuur daar op reageert. Ook komen in het boek weerrecords, een 'spoedcursus' weervoorspellen en tips voor de groentetuin aan de orde. Zo wordt vanaf 1300 het weer in ons land bekeken. Van 1500 tot 1850 teisterde een kleine ijsijd ons land en de somberste zomer tot nu toe viel in 1907 met maar 379 uren zonneschijn.

Ook wordt uitgelegd hoe je zelf het weer kunt voorspellen zonder daar ingewikkelde apparatuur voor te hoeven gebruiken.

De illustratie is zorgvuldig uitgekozen bij de tekst en bevat toch nog vijf nestfoto's die gelukkig een weinig verstorende indruk geven.

Vic Langenhoff: Weer en Natuur van de dag. Plant en dier in elk seizoen. Koude-, hitte- en regenrecords. Weertermen en weerspreuken. Tips om het weer te voorspellen. Introductie van John Bernard. 144 bladzijden, 150 kleurenfoto's van Jan van de Kam, Frits van Daalen, Piet Munsterman, Oene Moedt, Wim Weenink, Ben van de Brink, Kees Scherer en anderen (1993). Uitg. Scheffers, Utrecht. Prijs Bfr. 995, f 49,90.

Speciaal nummer 'Sula' over verspreiding van vogels en zeezoogdieren op Spitsbergen en Groenlandzee.

Het stug noteren van alles dat Kees Camphuysen op de reizen naar Spitsbergen zag, is uiteindelijk uitgemond in een luisterrijke publikatie. Steevast was Kees aan te treffen op de brug van het MS 'Plancius'. Geen levend wezen ontging hem om dit te noteren in zijn kleine aantekenboekjes.

Te zamen met gegevens van anderen is met financiële ondersteuning van de Stichting Plancius, Amsterdam een zeer waardevol extra nummer van 'Sula' (jaargang 7, 1993, bladzijden 1-64) verschenen.

Het eerste artikel beschrijft het voorkomen op 57 lokaties op Svalbard (in Nederland beter bekend als Spitsbergen) van de waargenomen vogels, land- en zeezoogdieren in de jaren 1985-1991.

Vele duizenden uren werden in het veld doorgebracht en aan tellingen van kolonies werd veel aandacht besteed. Per soort worden op kaarten de broedplaatsen aangegeven. Elke soort wordt in de tekst afzonderlijk behandeld. In een enkel geval wordt verwezen naar eerdere publikaties van de auteur (zoals over de Ivoormeeuw). In de discussie wordt ingegaan op de mogelijke gevolgen van het toenemende toerisme voor schuwe soorten als de Roodkeelduiker, verschillende soorten ganzen en Walrussen.

Verschillen tussen de tijdens de reizen gevonden verspreiding en aantallen zeevogels en opgaven in de literatuur worden kort besproken. Het tweede artikel behandelt de verspreiding van de zeevogels en zeezoogdieren in de Groenlandzee in de jaren 1985-1990. In de zomer van 1985 tot en met 1988 werd de Groenlandzee vanaf IJsland, via Jan Mayen naar Spitsbergen en in de zomers 1989 en 1990 werd rond Spitsbergen gevaren. Zeevogels en zeezoogdieren werden systematisch geregistreerd en dit artikel is een weergave van de belangrijkste waarnemingen. De auteur concludeert dat de Groenlandzee vooral van grote betekenis is voor alkachtigen. De tekst is Engelstalig met een korte Nederlandstalige samenvatting.

De leden van de Nederlandse Zeevogelgroep, sectie van de Nederlandse Ornithologische Unie ontvangen 'Sula' gratis. De minimumcontributie bedraagt f 22,50. Men kan zich schriftelijk opgeven bij de Secretaris NZG, J.A. van Franeker, De Houtmanstraat 46, 1792 BC Oudeschild, Texel. Dit speciale nummer is voor Spitsbergengangers zeer de moeite waard en verkrijgbaar door storting van f 12,70 (inclusief f 2,70 verzendkosten) op gironummer 6 255 749 ten name van penningmeester NZG, Oudeschild, Texel, onder vermelding van 'thema-nummer 1993 (Spitsbergen)'.

Italiaanse Broedvogelatlas

De resultaten van de inventarisaties van de broedvogels in Italië gedurende de jaren 1983-1986 zijn thans uitgewerkt verschenen in een Italiaanse Broedvogelatlas. Er blijken dus toch nog wel vogels voor te komen ofschoon je dat soms niet zou denken. Enkele gebieden zoals Sicilië en Piemonte/Valle d'Aosta werden al respectievelijk sinds 1979 en 1980 op broedvogels bekeken.

Van zo'n 240 vogelsoorten zijn verspreidingskaarten opgenomen met de tekst van een groot aantal auteurs. Het broedvogelonderzoek heeft zich bepaald tot kilometerhokken van 20 x 20 km. Ruim één derde van de bezette hokken zijn lokaties langs de kusten en de grensgebieden. Als nieuwe broedvogel worden vermeld Koereiger, Watersnip en Bengaalse Stern terwijl het broeden van de Kwartelkoning onzeker is geworden. De Sperwergrasmus is nu ook eindelijk voor het eerst met zekerheid vastgesteld als broedvogel.

Van sommige soorten zoals de Eleonora's Valk, Lannervalk, Havikarend, Vale Gier, Slechtvalk, Kleine Trap, Audouins Meeuw, Oehoe en Blauwborst worden de broedgebieden iets minder nauwkeurig met cirkels aangegeven om deze soorten hierdoor minder kwetsbaar te maken. In een tabel wordt een opgave per soort gegeven van het aantal geschatte broedparen in Italië.

De atlas verschaft ons een beter inzicht in de verspreiding en het voorkomen van talloze vogelsoorten in Italië dat ons vaak doet verwonderen.

Enrico Meschini & Sergio Frugis (ed.): *Atlante degli uccelli nidificanti in Italia*. 345 bladzijden, 246 kaarten, 8 tabellen (1993). Supplement *Alle Ricerche di Biologia della Selvaggina* volume XX, november 1993, Numero Unico. Uitg. Istituto Nazionale per la Fauna Selvatica, Via Ca' Fornacetta 9, I-40064 Ozzano Emilia (Bologna), Italië. ISSN 1121-3973.

Tentoonstelling 'Tegen kou... kleding van poolbewoners'

Gezien de sterk toegenomen interesse onder de vogelliefhebbers voor de Arctische gebieden willen wij wijzen op de tentoonstelling 'Tegen kou... kleding van de poolbewoners' die tot en met 17 april 1994 wordt gehouden in het Rijksmuseum van Volkenkunde, postbus 212 (Steenstraat 1), 23 AE Leiden, 071 - 211 824. De tentoonstelling toont de overlevingstechnieken van verschillende poolbewoners. Om kou, vocht en wind te weren, is slimme uitgekende kleding bedacht. Van jassen, gemaakt van de darmen van een Walrus, laarzen van aan elkaar genaaide vissehuiden, ijsberebontbroeken en zeehondejacks tot jassen van vogelhuiden (zie bladzijde 48).

Interessant is daarbij het begeleidende boek 'Poolkleding, een tweede huid' geschreven door Cunera Bujs en prachtig geïllustreerd.

Het boek is op de tentoonstelling verkrijgbaar voor f 29,- en zeer aan te bevelen. Het bevat 103 bladzijden en heeft het A4-formaat.

Van de gelegenheid maken wij gebruik ook nog twee pocketboeken over de Arctic aan te bevelen. Namelijk 'Waar blijft het licht?' door Heleen van der Laan, tweede druk. Uitgever Luitingh-Sijthoff, Amsterdam. Een overwintering op Spitsbergen f 24,50 en 'Op zoek naar het Behouden Huys'. Een expeditie naar Nova Zembla in het kielzog van Willem Barentsz door Herbert Blankesteijn & Louwrens Hacquebord. Uitgever BZZTôH, Den Haag. Prijs f 24,90.

Birds of Europe

De Duitse bewerking van de Zweedse vogelgids van Lars Jonsson wordt vermeld in ons decembernummer van 1992 (bladzijden 282-283). Wij hebben het toen al de gids voor een nieuwe generatie vogelaars genoemd. Deze gids wordt ook in de Nederlandse taal bewerkt en wel door Ger Meesters en Arnold B. van den Berg. Wij hebben veel geduld moeten hebben maar nu dan toch wordt de Nederlandstalige uitgave in dit voorjaar verwacht. Inmiddels is de Engelstalige gids al bij heel wat vogelaars die niet langer konden wachten, in gebruik.

De 2600 afbeeldingen van alle vogelsoorten van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten zijn er in te vinden. Veelal van een heel bijzondere kwaliteit.

Van sommige vogelsoorten zijn de plaatjes op verschillende bladzijden te vinden en het is jammer dat bij de soortbeschrijving niet naar die andere illustraties wordt verwezen. Bij de meeste soortbeschrijvingen is daar voldoende ruimte voor aanwezig. De verspreidingskaartjes zijn voor onze Nederlandse vogelaars vaak te klein om duidelijk te kunnen zien hoe de verspreiding in ons land verloopt. Hopenlijk wordt in de Ne-

derlandse tekst wat aandacht besteed aan die verspreiding.

Voor zo'n gids die straks toch internationaal zal worden gebruikt, missen wij ook de vogelnamen in verschillende andere veel gebruikte talen. Al was daarvoor alleen maar een bepaalde toegevoegde index gebruikt. Indien bij alle gidsen de nummering van de bladzijden hetzelfde is gebleven (zoals bij de gids van Heinzel c.s.), zou dat al een groot winstpunt zijn. Bij de illustraties missen wij de Nijlgans, juist een vogelsoort die voor beginnelingen nog wel eens moeilijkheden oplevert.

Hopenlijk hebben de Nederlandse bewerkers hun voordeel kunnen trekken uit de reeds eerdere bewerkingen en vertalingen van de gids en de meest uiteenlopende recensies daarvan. Unaniem is men het er toch wel over eens dat dit de gids van de toekomst wordt, waarbij kleine schoonheidsfoutjes misschien in nieuwe drukken kunnen worden hersteld.

Lars Jonsson: *Birds of Europe with North Africa and the Middle East*. 559 bladzijden, 2600 afbeeldingen (1992). In 1993 herdrukt. Bewerkt door David Christie, verspreidingskaartjes van Magnus Ullman. Uitg. A. & C. Black, 35 Bedford Row, London WC1R 4JH, Engeland. Prijs £ 25.00.

Tentoonstelling Henk Slijper

In 'Het Vogeljaar' 41 (6): 284 maakten wij onze lezers attent op de overzichtstentoonstelling van het werk van Henk Slijper. Op de tentoonstelling werd het boek 'Hendrik J. Slijper, een overzicht' verkocht. Nu heeft de secretaris van de Aanbevelingscommissie Overzichtstentoonstelling H.J. Slijper, de heer W. Huyskens, er ons op attent gemaakt dat bij bestellingen van bovengenoemd boek óók de brochure 'Hendrik J. Slijper: een wijze van zien, een wijze van zijn' gratis daarbij ontvangt. Deze brochure is van de hand van Wim Huyskens en krijgt veel waardering. De tekst wordt ervaren als een verhelderende aanvulling op de teksten in het boek van Slijper. Mocht u de brochure dus daarbij willen ontvangen dan kan dit alleen door het boek op onderstaande wijze te bestellen.

Indien men f 34,50 (inclusief f 5,- portokosten) overmaakt op Bank Mees & Hope N.V., rekeningnummer 25.34.57.432 ten name van P. Tuyn, penningmeester aanbevelingscommissie, Almenseweg 58a, 7521 HS Vorden, onder vermelding van 'commissie Slijper' (postgironummer van de bank is 6400) ontvangt de brochure van 16 bladzijden daarbij gratis.

Tentoonstelling 'Kerkuilen in Nederland'

Van 6 februari tot 30 mei 1994 wordt in het Natuurmuseum Nijmegen, Gerard Noodtstraat 21, 6511 SV Nijmegen, 080-230 749, een kleur- en luisterrijke tentoonstelling over de levenswijze van de Kerkuil in Nederland gehouden.

Hoor de baltskreten en wandel als door een bos op deze tentoonstelling. Kijk eens naar een lekkere braakbal en test de opgedane kennis over Kerkuilen via de aanwezige computer.

Door de geheimzinnige nachtelijke leefwijze, de geruisloze vlucht en de ijselijke baltskreten bestaan talloze spookverhalen over deze vogel. Ty-

perend aan de ranke Kerkuil is vooral zijn bleke hartvormige gezicht. In Drenthe noemen ze hem Lijkuil en ook daarbuiten wordt hij nog met de dood en al wat de mens vreest in verband gebracht.

De tentoonstelling is van maandag tot en met vrijdag geopend van 10.30 tot 17.00 uur, zondags van 13.00 tot 17.00 uur.

Zaadlijst 1994

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, afdeling Regio Delft, heeft een zaadlijst 1994 uitgebracht. En wel om de natuur in en om onze tuin met de juiste planten een handje te helpen. Dieren als vlinders en bijen vinden een voedselbron, vogels eten insecten en zaden. En wij genieten van dit alles. Het is het beste om zaden van wilde planten te gebruiken. Boven genoemde vereniging wil hierbij helpen met zaden die niet in de vrije natuur zijn verzameld. In deze lijst van 69 soorten wordt een onderverdeling gemaakt in planten die tot onze inheemse flora behoren, en planten die in een natuurtuin goed tot hun recht komen. Het criterium voor de eerste groep is of ze op de totale streeplijst staan van Floron/Rijksherbarium.

Op de lijst staan planten vermeld die op klei-, zand-, veen-, kalkgrond en in een gewone voedselrijke tuingrond kunnen groeien.

Enkele voorbeelden zijn Karthuiser Anjer, Grote Boterbloem, Doornappel, Knopig Helmkruid, Kleine Kaardebol, Pijptorkruid, Akeleikruid, Zonnehoed, Hongaarse Klaver en Rode Valeriaan.

Indien u de lijst wilt ontvangen, stuur dan een aan uzelf gericht gefrankeerde envelop aan KNNV-afdeling Regio Delft, per adres Wezelstraat 38, 2623 CK Delft. U krijgt dan de lijst toegestuurd.

Naturopa-kalender 1994

Naturopa-abonnee's ontvingen, zoals gewoonlijk, weer een goed verzorgde Naturopa-kalender 1994 met dertien prachtige kleurentekeningen die zijn gemaakt door dertien natuurschilders van dertien verschillende nationaliteiten. Een echt internationale kalender dus die elke maand een ander plaatje laat zien.

In de begeleidende brief van de Nationaal Agent Centre Naturopa in Nederland, drs. P.W. Bos, lezen wij onder meer *'ik hoop dat de kalender u met regelmaat zal mogen herinneren aan de bijdrage van de Raad van Europa aan de bescherming van natuur en landschap, en wellicht ook een bron van inspiratie voor uw eigen activiteiten zal zijn'*.

Vogels maken een belangrijk deel uit van de illustraties. De laatste maand van het jaar beeldt een jager uit, in de ene hand een geweer en in de andere hand een pasgeschoten Kolgans met de ondertiteling *'Tired but happy with the Christmas meal'*. Deze illustratie zal door velen niet met blijdschap zijn ontvangen, te meer daar de jager met zijn hond in een zwaar besneeuwd landschap loopt.

De Raad van Europa herinnert ons bij het zien van deze tekening in geen geval aan de bescherming van natuur en landschap. Voor 1995 is de Raad van Europa met de voorbereidingen bezig voor een European Nature Conservation Year

(l'Année européenne de la conservation de la nature). Meer dan veertig landen zullen aan deze campagne deelnemen. De Raad van Europa heeft zich vijftientig jaar geleden voor het eerst ingezet voor de bescherming van de natuur.

Het adres is: Council of Europe, Centre Naturopa, EN-CY 95 Secretariaat, F-67075 Strasbourg Cédex, Frankrijk, fax (33) 88 412 715.

Van Hoytema-kalender 1994 en wenskaarten

Zo'n prachtige, kunstzinnige kalender kan nooit te laat worden aangekondigd want de prachtige kalenderplaten van Van Hoytema zijn het bewaren waard. Voor 1994 zijn weer een groot aantal vogels (Pauw, Pauwstaart, Witte Kwikstaart, Boerenzwaluw, kip, witte Pauw, Kleine Zilverreiger, Zwarte Kraai en Roodborst) afgebeeld. Voor kunstliefhebbers is het elk jaar weer een feestelijk en waardevol bezit.

Tegemoetgekomen aan de wens van velen, wordt er dit jaar voor het eerst ook een serie van acht Van Hoytema-wenskaarten uitgebracht. De prenten hiervoor werden uit de kalenderbladen van vele jaren gekozen. Een bijzonder zorgvuldig uitgekozen selectie waarvan hierbij het Wintertonkinkje is afgedrukt. De ontvanger van zo'n prachtige wenskaart (inclusief envelop) zult u er een groot plezier mee doen!

De Van Hoytema-maandkalender 1994 (formaat 21 x 48 cm) kost f 27,90. De prijs per set van acht Van Hoytema-wenskaarten (dubbelbladig en enveloppen) op formaat 11,5 x 16,5 cm, in luxe geschenkverpakking bedraagt f 18,-. Uitgeverij A.G. Schoonderbeek, Jordaan 40, 1251 PD Laren N.-H., 02153 - 89 933.